

Til Kulturdepartementet | leselyststrategi@kud.dep.no

Innspill til leselyst-strategi fra Norsk Forfattersentrum 2023

Norsk Forfattersentrum har svært høye forventinger til den kommende leselyst-strategien. I snart to år har Norsk Forfattersentrum vært en pådriver i strategiarbeidet og samarbeidet med det øvrige litterære feltet i Norge. Vi ønsker oss en omfattende og inkluderende leselyst-strategi med en lang tidshorisont, minst ti år. Strategien må være modig, visjonær og fremtidsrettet, med et solid kunnskaps- og forskningsbasert fundament. Samtidig som strategien må være godt fundamentert, må den også være dynamisk og lett å evaluere, slik at man kan iverksette endringer og justeringer underveis.

I en økende digital og meget omskiftelig verden er en satsing på leseevne, leseforståelse leselyst og leseglede, et av de få sikre kortene vi har, for å bidra til deltagelse og demokratibyggning. Leseevne er grunnleggende for at befolkningen og de kommende generasjoner skal kunne forstå samfunnet, være aktive innbyggere og bidra til demokratiet. Lesevanene er i endring, med mange nye digitale muligheter og mye større tilgang til særlig engelskspråklig tekst (innen alle sjangrer og uttrykk). For at det norske språket skal fungere best mulig, må vi kunne språket vårt, bruke det, utvikle det og ha glede av det. Vi må klare å benytte de nye mulighetene uten at vi mister ferdighetene i vårt eget språk. Vi trenger å gjenoppbygge lesekulturen i hele det norske samfunnet.

Lesing gir stor gevinst for barn senere i livet. Flere studier konkluderer med viktigheten av lesing for både språkutvikling og hvor godt barn klarer seg gjennom skoleløpet. Ikke alle som bor i Norge har vokst opp med høytlesningstradisjonen. Mange sliter også med språkbarrierer. Vi må skape en kultur for lesing som begynner allerede på helsestasjonen. Lesing bidrar til økt empati og forståelse for omverdenen, og for ulike kulturer og levemåter. Andelen jenter i alderen 13–24 år som rapporterer psykiske plager som bekymring og stress har økt de siste tiårene (FHI). Lesing kan motvirke stress og hjelpe både unge og voksne med å sette ord på sin egen situasjon. Leselyst-strategien bør ha som siktemål å gjøre lesing til en naturlig del av hverdagen.

Folkehelse, livsmestring, demokratibyggning og arbeidet med å utjevne klasseforskjeller styrkes ved økt lesing. Dette vet vi: Gode skolebibliotek er en suksessfaktor. Kreativ formidling og levende møter med litteraturen øker leseinteressen. Gode og tilgjengelige bøker bidrar til flere lesere og leselyst. Det er derfor uforståelig om ikke regjeringens leselyst-strategi kommer med en omfattende og substansiell satsning med friske midler.

1. Hva mener du/dere er de tre største utfordringene knyttet til lesing og leselyst?

- A. **Digitalisering og økende mangel** på og evne til konsentrasjon, som ikke minst er en trussel mot langlesingen. Dette er gjennomgående for lesere i alle livsfaser.
- B. **Ulike forutsetninger og oppfølging** i hjemmene til barn og unge, som igjen er en faktor som bidrar til økende klaseskiller.
- C. **Dedikert tid til lesing.** Tidspress i hverdagen, fulle kalendre for både unge og voksne, skviser ut lesing. Lesing kan være krevende og utfordrende, og vi ser i økende grad at tidligere aktive lesere leser mindre og mindre.

2. Hva vil være de tre viktigste målgruppene for strategien?

- A. **Skoleelever.** Både de som går på grunnskolen og videregående utdanning. De vil kunne nås der de er, på skolen, i tett samarbeid med skoleverket ellers. Lesing er en øvelse som strekker seg ut over norskundervisningen, og bør gjennomsyre alle fag.
- B. **Mennesker i alle aldre som leser med utfordringer** av forskjellig art. Å lese i motvind gjør inngangen til å bli et lesende menneske mye tyngre og for noen tidvis umulig. Det er vår plikt å arbeide for at alle har lik mulighet og tilrettelegging, uansett hvem de er, hvor de er og hvilket ståsted de har (dette omfatter selvsagt også dem med flerspråklig bakgrunn). Det er dessverre ofte enklere å fokusere på dem som allerede har leseevnen på plass, men som «bare» mangler leselysten.
- C. **Voksne som ikke leser.** Mange har sluttet å lese bøker og lengre tekster. Dette er et samfunnsproblem. Lesing gir bedre livskvalitet. Lesing handler om tekstforståelse og tolkning av kompliserte språklige uttrykk. Verden, vitenskapene, samfunnet og forståelsen av oss selv består utelukkende av kompliserte språklige uttrykk. Svikter leseferdighetene våre, svikter også evnen vår til å forstå og delta i samfunnet.

3. Hva bør de tre viktigste tiltakene i strategien være?

- A. **Skolebibliotek.** På alle måter, både med friske midler og lovgiving. En heldekkende innkjøpsordning for skolebibliotek må på plass. Et lovfestet fysisk areal for eksempel basert på antall elever i hver skole, en lovfestet prosentstilling dedikert til bibliotekarbeid. Skolen må avsette tid for elevene til lesing og boklån. Skolebibliotekene bør også i større grad finne samarbeidsflater med DKS; slik at DKS-formidling kan finne sted i skolebiblioteket om det er mulig.
- B. **Satsing på og midler til litteraturformidling** av høy kvalitet for voksne og eldre. Vi vet at litteraturformidling åpner dører inn til litteraturen for ikke-lesende voksne. Unge og voksne i hele landet må gis litterære opplevelser i nærmiljøet sitt på sin egen målform/språk. Det trengs tilrettelagt formidling for dem med særskilte behov.
- C. **Tiltak for å sikre tilfanget av ny norsk samtidslitteratur** av høy kvalitet, både skjønnlitteratur og sakprosa. Vi må ha litteratur med alle stemmer, og litteratur som utfordrer, litteratur som inkluderer. Litteratur må fenge og interessere, og den må ha alle fasetter. Da må det tilrettelegges for at våre forfattere har mulighet for å skrive. Skal nye stemmer komme til, må ikke økonomi og bakgrunn være et hinder. Forfatterøkonomien må gjøres tryggere, og forfatteryrket må være tilgjengelig for flere. Vi vil ha versatil samtidslitteratur, det får vi ikke med forfattere som er økonomisk redde for å skrive, eller som skriver markedstilpasset litteratur.

4. Har dere gode eksempler på hva som bidrar til leselyst?

Vi kan ikke understreke nok hvor viktig det er med tiltak som strekker seg forbi det prosjektbaserte og midlertidige. Av tiltak vi vet virker, er for eksempel forfatterbesøk, skrivekurs og annen litteraturformidling. Her må strukturene som bidrar til dette støttes og bygges ut – alt fra litteraturhus og litteraturfestivaler, til formidlings- og leseorganisasjoner. Vi vet at gode skolebibliotek med skolert personell bidrar til økt leselyst. Lesekampanjer i regi av skole og bibliotek. DKS. Fysiske bøker, bøker av høy kvalitet, bøker det er en glede å lese.

5. Er det andre viktige områder vi må huske på?

En leselyst-strategi må være kunnskapsbasert og ha et helhetlig overblikk som inkluderer tiltak innen både kultur- og kunnskapssektoren. En slik helhet krever at også vi som utgjør det litterære feltet i Norge, viser vilje til å samordne ressursene knyttet til lesefremmende innsats. Vi viser til et sett med punkter (sendt inn som eget innspill) fra hele det litterære feltet. Disse innspillene er kommet på plass etter mye godt samarbeid samt to spennende seminarer.

Det er selvsagt at en leselyst-strategi også omfatter en styrking av infrastrukturen i det litterære Norge. Dette omfatter ikke minst en styrking av formidlingsorganisasjonen Norsk Forfattersentrum. Hver krone til det litterære feltet fører til merarbeid for Norsk Forfattersentrum, dette må også få konsekvenser for bevilgninger og tilskudd. Styrking av infrastrukturen omfatter også økte, varige bevilgninger til de svært viktige formidlingsarenaene som skolebibliotekene, litteraturhusene, bibliotekene og festivalene. Den kulturelle skolesekken må gis økte bevilgninger så de kan holde tritt med lønnsveksten og prisveksten, og ordningen må også omfatte barnehagene.

Vi mener bransjen bør etablere én felles leseorganisasjon som arbeider kunnskaps- og forskningsbasert, og som fungerer som et kontaktpunkt for organisasjonslivet, bokbransjen, academia og politiske myndigheter. Vår klare oppfordring er at politiske myndigheter viser vilje til å bygge opp under et slikt initiativ.

Vi i Norsk Forfattersentrum stiller oss til disposisjon i leselyst-arbeidet. Vi gleder oss til en modig og fremtidsrettet leselyst-strategi!

Mange hilsener fra
Ingvild C. Herzog
Daglig leder
Norsk Forfattersentrum

Mobil: 980 80 800
Direkte: 21 09 57 01

